

- ἄσα ἐν τῷ ἐνάτῳ καὶ πανταχοῦ τῶν αὐτοῦ λόγων. ἡμεῖς γὰρ διὰ τὸ μῆκος παραιτούμεθα λέγειν. πεντακισχιλίων δὲ τὴν πόλιν καὶ τετταράκοντα γεωμόρων ποιῶν, οὐ μικρὰν αὐτὴν οὐδ' οἶαν εὐκαταφρόνητον ποιεῖ, ὡς οὗτος οἴεται, ἀλλ' οἶαν καὶ τοὺς προσχώρους ἀδικοῦντας ἀμύνασθαι δυνατὴν καὶ γέλτοσιν
- B 100 ἀδικουμένοις βοηθῆσαι μὴ παντάπασιν ἄπορον. εἰ γὰρ μὴ ἀδύνατον πεντα- 5
κισχιλίας οἰκίας μυρίους ἀξιομάχους εἰς πόλεμον ἐκπέμψαι, τίς τοσοῦτων ἀν-
δρῶν οὕτω μὲν τεθραμμένων, οὕτω δὲ τὰ πολεμικὰ ἡσκημένων καὶ πολέμου
ἀθλητῶν ὄντων, τοιοῦτοις τε νόμοις ἡγμένων, οὐχ ὑπὲρ ἄλλων μισθουμένων,
καὶ ὧν οὐδὲν αὐτοῖς διαφέρει, ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων σωτηρίας
καὶ πατρίδος καὶ τάφων γονέων μαχομένων οἷός τ' ἂν γένοιτο περιγενέσθαι; 10
ἄκουσον, ἄνθρωπε, ἐν τετάρτῳ τῶν Πολιτειῶν Πλάτωνος ἀντιτιθέντος
ἑαυτῷ, ὃ καὶ σὺ νῦν προφέρεις αὐτῷ, τὴν πενίαν καὶ τὸ μὴ ἂν δύνασθαι
τὴν τοιαύτην γε πόλιν πολεμεῖν, ἄλλως τε καὶ πρὸς μεγάλην τε καὶ
πλουσίαν ἀναγκασθῆ πολεμεῖν· μήτε γὰρ ἄλλην τινὰ φησι τὴν ἀντίθεσιν
λύων μείζονα ταύτης καλεῖσθαι δεῖν, ἢ γε οὐδὲ πόλις ἐστίν, ἀλλὰ πάμ- 15
- U 145^v πολλὰ πόλεις τοὺς μὲν πλουσιωτάτους, τοὺς δὲ πενεστάτους οἰκήτορας
καὶ τούτων γ' ἑκατέρους πάνυ εἰς πλεῖστα διηρημένους ἔχουσαι. μήτε τὴν
- V 209^v τοιαύτην δεῖν δεδιέναι. ῥαδίως γὰρ τούτους γε ἀθλητὰς ὄντας πολέμου
πλουσιῶν ἀνδρῶν οὐ πάνυ τοι ἐμπειρίας πολεμικῆς μετεχόντων καὶ πολλῶ
πλειόνων ὄντων περιγενέσθαι ἂν. »εἰ δὲ καὶ πρεσβείαν, φησί, πέμψαντες, οἱ 20
ἡμέτεροι δηλαδὴ πολῖται, εἰς τὴν ἑτέραν πόλιν τάληθῆ εἴπωσιν, ὅτι ἡμεῖς
μὲν οὐδὲν χρυσίῳ οὐδ' ἀργυρίῳ χρώμεθα, οὐδ' ἡμῖν θέμις, ὑμῖν δὲ· ξυμπολε-
μήσαντες οὖν μεθ' ἡμῶν ἔχετε τὰ τῶν ἑτέρων· οἶει τινὰς ἀκούσαντας ταῦτα
αἰρήσεσθαι κυσὶ πολεμεῖν στερεοῖς τε καὶ ἰσχυροῖς μᾶλλον ἢ μετὰ κυνῶν προ-
βάτοις πίσσι τε καὶ ἀπαλοῖς;« ὥστ' εἰ τις πρὸς τὴν ἐκείνων μὲν διαίρεσιν, τούτων 25
δ' ἐνόητα θεωροῖη, φησὶν, ἢ οὕτω »σωφρόνως, ὡς ἄρτι ἐτάχθη οἰκουμένη,
μεγίστη ἐσται.« »καὶ χιλίων ἢ μόνων τῶν προπολεμούντων. καὶ οὕτω με-
γάλην πόλιν μίαν οὐ ῥαδίως οὕτ' ἐν «Ἕλλησιν οὔτε βαρβάροις εὐρήσεις.» οὕτω
Πλάτων τῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἱερᾷ ἐπόμενος γνώμῃ πᾶσαν βασιλείαν καὶ
πόλιν πρὸς ἑαυτὴν διηρημένην λέγοντος ἐρημοῦσθαι, καὶ σφόδρα θαρρεῖ 80
τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας ὁμογνώμονας ὄντας καὶ συμφώνους ἀλλήλοις ῥαδίως
ἂν δύνασθαι οἰουσδήτινας νικῆσαι πολίτας διαφωνοῦντας ἀλλήλοις καὶ
γνώμαις, βουλήσεσιν, ἐπιτηδεύμασι καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἄλλοις διηρημένους ἀλλή-
λων. εἰδὼς δὲ τὴν τοσαύτην ὁμοβουλίαν τε καὶ ὁμόνοιαν οὐκ ἐν ὀποιοδῆποτε
πλήθει πολιτείας φυλάττεσθαι δύνασθαι, μὴ δεῖν αὐτὴν φησι μείζω ποιεῖν, ἀλλ' 85
ἐπὶ τοσοῦτον αὖξειν, μέχρις οὗ ἂν ἐθέλη αὐξομένη εἶναι μία. περαιτέρω δὲ μή.
ὅσα γὰρ ἂν πολυανθρωποτέρα γένοιτο, τοσοῦτῳ καὶ ἑαυτὴν συνέχειν τε καὶ
φυλάττειν καὶ τοὺς ἐχθρούς ἀμύνεσθαι ἀδυνατωτέρα ἂν ἀποβαίη.
- 5 Ταύτην τὴν Πλάτωνος γνώμην καὶ Ἀριστοτέλης ἐγκρίνων ἐν τῷ
ἐβδόμῳ τῶν Πολιτικῶν οὐ τὴν αὐτὴν μεγάλην πολυανθρωπον πόλιν φησὶν 40
εἶναι. »ἐξ ἧς γὰρ βάνασοι μὲν ἐξέρχονται πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν, ὀπλίται
δὲ ὀλίγοι, ταύτην ἀδύνατον εἶναι μεγάλην.« μὴ γὰρ κατ' ἀριθμοῦ πλήθος
- V 210 τῶν ἐνοικούντων κρίνεσθαι τὴν μεγάλην, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. καὶ τὴν δυναμένην

si de quadraginta quinque milibus familiarum decem milia strenuorum militum proficiscuntur, quis tandem tot viros, tam fortes animo, tam corpore robustos, tam diligenter eruditos atque exercitados nec quidem mercenarios aut peregrinos, sed cives pro patria, pro uxoribus, pro liberis, pro laribus et sepulcris parentum dimicantes vincere, superare ac prosternere possit? Audiat adversarius, si tamen assequi potest, quid Plato quarto de Re publica libro de hac re dicat. Nam cum id de civium inopia sibi ipse obiecisset, quod adversarius affert, cives scilicet inopes atque egentes impotentes esse ad bellum gerendum, praesertim si adversus magnam gentem atque opulentam movere arma coguntur: »Nulla, inquit, maior hac nostra civitate esse potest nec ulla alia civitas appellanda est, sed potius civitates, quando cives ipsi partim divites, partim pauperes sunt, eosque rursus distrahi in plures ac varias conditiones necesse est. Itaque civitatem eiusmodi minime formidare debemus. Facile enim nostri homines belli pugnaeque peritissimi divites illos parum peritos superabunt, etiamsi numero multo plures fuerint. Tum si nostri cives oratoribus missis ad alteram civitatem haec vere referant: Nos quidem auro et argento non utimur, nec fas uti apud nos est, vobis fas uti et licet. Quodsi amici et socii nobiscum bellum adversus alios geritis, vos soli illorum divitiis potiri facile poteritis, putasne aliquos fore, qui, cum haec audierint, malint adversus robustos canes ac macilentos pugnare, quam praesidio horum canum adversus pecudes pingues et teneras?« Sic Plato sacra illa sententia fretus: »omne regnum in se divisum desolabitur,« non dubitat, quin sui homines tam unanimes atque concordēs facile debellare possint divisos inter se hostes atque discordes et animo, officio, rebus fere omnibus distractos. Quam civium concordiam communitatemque perfectam quoniam in quocumque populi numero servari posse non arbitratur, idcirco rem publicam non amplius augendam censet, quam dum una esse servarique possit, et si magis crescat, amissura sit vires, quibus et se tueri queat et alios superare.

Quam sententiam Platonis Aristoteles quoque secutus septimo Politicorum libro magnitudinem civitatis non magno civium numero, sed virtute describit. »De qua, inquit, urbe artifices multi, milites pauci proficiscuntur, haec magna esse non potest. Neque enim numero populi maiore magnitudo civitatis iudicanda est, sed virtute ac moribus. Quodsi quantalibet civitas fungi civitatis officio potest, hanc magnam esse arbitrandum

8 τε U] B V M δε | 26 οικουμένη *edit. om.* | 27 μόνων] μόνον *edit.* | καὶ οὕτω] οὕτω γὰρ *edit.* | 28/32 οὕτω Πλάτων — δύνασθαι U *om.* B² *in marg.* V M Z *in textu* | 32 καὶ γνώμῃς] V *om.* καὶ | 35 δεῖν] U B *add.* οὖν B² *del.* | φησὶ U *om.* B² *suprascripsit* V M Z *in textu* | 37/39 ὅσῳ γὰρ — ἐγκρίνων B² *in marg.* V M Z *in textu*, quo loco U B ἔκουσον καὶ Ἀριστοτέλους | 40 φησὶν B² *suprascripsit* V M Z *in textu*, quo loco U B λέγοντος

14 cf. Plat. Pol. IV. 422 b c. | 20 Plat. Pol. IV. 422 d. | 26 Plat. Pol. IV. 423 a, | 29 cf. Matth. 12, 25. | 41 Arist. Pol. η 4. 1326 a, 22—24.

- B 100^v τὸ πόλεως ἔργον ἀποτελεῖν. ταύτη εἶναι μεγάλην. μήτε δὲ πολυάνθρωπον
 U 146^v δεῖν εἶναι τὴν πόλιν. »ἴσως γὰρ, φησὶν, ἀδύνατον εὐνομεῖσθαι τὴν λίαν
 πολυάνθρωπον. τῶν γοῦν δοκουσῶν πολιτεύεσθαι καλῶς οὐδεμίαν ὀρῶμεν
 οὔσαν ἀνειμένην πρὸς τὸ πλῆθος. τοῦτο δὲ δῆλον καὶ διὰ τῆς τῶν λόγων
 πίστεως. ὁ τε γὰρ νόμος τάξις τίς ἐστὶ, καὶ τὴν εὐνομίαν ἀραγκαῖον εὐταξίαν 5
 εἶναι. ὁ δὲ λίαν ὑπερβάλλον ἀριθμὸς οὐ δύναται μετέχειν τάξεως· θείας
 γὰρ ἴσως τοῦτο δυνάμεως ἔργον, ἣτις καὶ τόδε συνέχει τὸ πᾶν.« καὶ ἄλλως
 δὲ κατὰ τὴν χώραν, ὅση ὅσους σώφρονας ὄντας ἱκανὴ τρέφειν ἐστὶ, καὶ τὸ
 τῶν πολιτῶν πλῆθος ὀριστέον, Πλάτων τε καὶ Ἀριστοτέλης φασίν. ὁ μὲν
 ἐνόμως λέγων· »οὐχ ὡς μεγίστην τε εἶναι τὴν πόλιν« τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην 10
 βούλεσθαι δεῖν, »ἢ νοῶν εὐνομοθετεῖ, καὶ ὅτι μάλιστα πλουσίαν, κεκτη-
 μένην δὲ ἀργύρεια καὶ χρύσεια, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀρχουσαν
 ὅτι πλείστων.« ἀλλ' ὡς ἀρίστην δεῖν βούλεσθαι τὴν πόλιν εἶναι καὶ ὡς
 εὐδαιμονεστάτην τὸν γε ὀρθῶς νομοθετοῦντα. τούτων γὰρ τὰ μὲν δυνατὰ
 ἐστὶ γίνεσθαι, τὰ δ' οὐ δυνατὰ. τὰ μὲν οὖν δυνατὰ βούλοιτ' ἂν ὁ διακοσμῶν, 15
 τὰ δὲ μὴ δυνατὰ οὐτ' ἂν βούλοιτο ματαίας βουλήσεις οὐτ' ἂν ἐπιχειροῖ.
 ἀγαθοὺς μὲν οὖν καὶ εὐδαίμονας ἅμα δυνατὸν γενέσθαι, πλουσίους
 δὲ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς ἀδύνατον.« ἀλλ' ἀνάγκη τὸν σφόδρα πλούσιον
 πάγκακόν εἶναι, ὡς εὖ ἐκεῖ συλλογίζεται. τῷ δὲ νομοθέτῃ τὸν σκοπὸν
 εἶναι ὡς εὐδαιμονεστάτους τοὺς πολίτας ποιεῖν. ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ 20
 U 146^v προειρημένῳ ἐβδόμῳ· »ἔστι δὲ πολιτικῆς χορηγίας, φάσκων, τό τε πλῆθος
 τῶν ἀνθρώπων, πόσους τε καὶ ποίους τινὰς ὑπάρχειν δεῖ φύσει, καὶ κατὰ
 τὴν χώραν ὡσαύτως, ὅσην τε εἶναι καὶ ποίαν τινὰ ταύτην.« λέγει δὲ καὶ
 ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τοῦ Πλατωνικοῦ τῆς πόλεως ἀριθμοῦ τῶν πεντακισχιλίων
 V 210^v ὀπλιτῶν τὸν λόγον ποιούμενος, ὡς »χώρας δεήσει τοῖς τοσοῦτοις Βαβυλωνίας 25
 ἢ τινος ἄλλης ἀπεράντου τὸ πλῆθος, ἐξ ἧς ἀργοὶ πεντακισχίλιοι θρέψονται,
 καὶ περὶ τούτους γυναικῶν καὶ θεραπόντων ἕτερος ὄχλος πολλαπλάσιος«,
 κατὰ τὸ μέγεθος δηλονότι τῆς χώρας καὶ τὸ τῶν πολιτῶν πλῆθος εἶναι
 βουλόμενος, καὶ τοὺς Πλατωνικοὺς πεντακισχιλίους μετὰ καὶ τῆς ἄλλης
 θεραπείας πλείους ἢ κατὰ τὴν χώραν οἰόμενος εἶναι. ὁ δ' εὐφυῆς οὗτος 30
 B 101^v ἀνὴρ ἀδεὲς δέος δεδιέναι τὸν Πλάτωνα φάσκει φοβούμενον ἔνδειαν καὶ διὰ
 τοῦτο συστέλλοντα τὸν τῶν πολιτῶν ἀριθμὸν. ἐνεῖναι γὰρ καὶ πολλα-
 πλάσιους τρέφεσθαι, οὐ πρὸς χρεῖαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τρυφήν παρα-
 δείγματα εὐέλεγκτα ἐπιφέρων. οὕτως οὐ Πλάτωνος μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἀρι-
 στοτέλους ἀπάδει.

Κεφ. η' Περὶ Μιλτιάδου, Κίμωνος, Θεμιστοκλέους καὶ Περικλέους.

S,1 Εἶεν. σκεπτέον δὲ καὶ, & περὶ τῶν τεσσάρων ῥητόρων τε καὶ δημα-
 γωγῶν Μιλτιάδου, Κίμωνος, Θεμιστοκλέους καὶ Περικλέους φησὶν, ἀχαριστίας

1 τὸ U] B V M om. | 17 ἀγαθοὺς μὲν οὖν] Burnet σχεδὸν μὲν γὰρ εὐδαίμονας
 ἅμα καὶ ἀγαθοὺς ἀνάγκη γίνεσθαι· τοῦτο μὲν οὖν βούλοιτ' ἂν· [πλουσίους | 22 κατὰ
 U B V om., quo loco apud U lacuna | 34 εὐέλεγκτα U V ἐνέλεγκτα B M

est. Frequens admodum illa ne recte quidem legibus regi fortasse poterit. Itaque nullam ex iis, quae regi bene existimantur, rem publicam videmus excedere numero. Quin etiam ratione hoc idem constat. Lex enim ordo quidam est, et legis virtutem ordinis esse virtutem necesse est. Numerus
 5 autem admodum excedens servare ordinem non potest. Terrae etiam amplitudo, quanta satis sit iusto civium numero, modusque ipsius numeri statui debet, et quidem tam a Platone quam ab Aristotele recte statuitur. Nam Plato quinto de Legibus libro: »Auctor, inquit, rei publicae sapiens amplissimam constituere civitatem, cui iura daturus est, non debet. Neque vero
 10 opulentissimam, argentique et auri praedivitem et plurimarum nationum terra ac mari dominam, sed ut quam optimam felicissimamque constituat, dare operam debet, qui recte consulit. Partim enim ex iis, quae optamus, effici possunt, partim nequeunt. Itaque ea, quae effici possunt, qui consulit, velit. At ea, quae fieri nequeunt, nec velit frustra nec tentet. Homines
 15 igitur simul probos felicesque effici posse manifestum est. At vero praedivites fieri simulque optimos impossibile est.« Sed ditissimum quemque pessimum esse necesse est. Auctor autem Legum et Rei publicae eo spectat, ut sua opera cives quam felicissimos faciat. Aristoteles vero in eo libro, quem modo nominavi: »Officium, inquit, civilis institutionis est, quot qua-
 20 lesque ex ratione naturae oporteat esse cives, decernere eodemque modo, et qualis terra esse debeat.« Quin etiam secundo libro de numero militum agens, quos Plato quinque milibus constituerat: »Tot, inquit, militibus terra Babylonia aut aliquo agro summae amplitudinis opus erit, ex quo quinque milia hominum otiosorum victum quaerant et cum his etiam numerus alter
 25 mulierum famulorumque multo amplior ali possit.« Sic Aristoteles pro terrae amplitudine modum numero hominum instituit, et quidem parcus, quam Plato facit. At obiurgator noster Platonem reprehendit frustra eum metuere dicit, ne propter civium multitudinem victus desit, rem minime formidandam, quippe longe plures facillime ali posse nec solum victu ne-
 80 cessario, sed etiam delicato, et quibus Aristoteles vix a terra Babylonia suppeditari victum posse existimat, eos immo vero longe plures ex eius exigua regione vivere delicate posse affirmat. Ita qui cum Aristotele sentire se iactat, non minus Aristoteli quam Platoni diversa et plane contraria loquitur.

85 Cap. VIII. De Miltiade, Cimone, Themistocle et Pericle.

Nunc quid de quattuor illis sive oratoribus sive imperatoribus Atheniensium: Miltiade, Cimone, Themistocle, Pericle scripserit Platonem ingrati-
 8,1 tudinis arguens, videndum est. Facinus ingratiissimi atque iniquissimi

2 Arist. Pol. η 4. 1326 a, 26—33. | 10 Plat. Legg. V. 742 d e. | 18 cf. Plat. Legg. V. 743 c. | 21 Arist. Pol. η 4. 1326 a, 5—8. | 26 Arist. Pol. β 6. 1265 a, 14—17.

Mohler, Kardinal Bessarion. II.

- ἐγκαλῶν Πλάτωνι· τούτων γὰρ ἐν μεγίστοις κινδύνοις ὠφελιμωτάτων Ἀθηναίοις γεγενημένων κὰν τῇ Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατεία σωτήρων γενομένων οὐκ Ἀθηναίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος μνείαν Πλάτων ἐν Γοργία πεποιημένος κόλακας αὐτοὺς ὀνομάζει καὶ διακόνους
- U 147 τοῦ πλήθους καὶ δημιουργοὺς ἡδονῆς, ναῦς μὲν καὶ τείχη καὶ νεώρια 5
δεινοὺς ἐκπορίζειν τῇ πόλει καὶ τᾶλλα, ὧν ἐπεθύμει, οὐ μέντοι ἀγαθοὺς
γεγενημένους πολίτας. τοῦτο δ' οὕτως ἀχαρίστου φησὶ καὶ ἀγνώμονος
ἔργον ἀνδρὸς εἶναι, καὶ ὅλως ἀδικόν τε καὶ ἀνόσιον κακῶς λέγειν τοὺς
εὐεργέτας, πολλὰ κἀνταῦθα ὡς ἔθος αὐτῷ φλυαρῶν καὶ πολλάκις τὰ αὐτὰ
λέγων. δεῖ τοίνυν εἰδέναι τὸν Πλάτωνα περὶ πλείστου μὲν τοὺς εὐεργέτας 10
ποιούμενον καὶ εὐφημίας αὐτοῦς, ὡς εἰκός, ὅποι παρεῖκοι, γεραίροντα·
εὐεργέτας μέντοι νομίζειν οὐ τοὺς καλὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς καλῶς τὰ
καλὰ ἐργαζομένους, καὶ διὰ τοῦτο μὴ τὸ ἀπλῶς σῶζεσθαι τε καὶ εἶναι
ἀνθρώποις τιμιώτατον ἡγούμενον καθάπερ οἱ πολλοί, ἀλλὰ τὸ εὖ σῶζεσθαι·
- V 211 γίνεσθαι τε καὶ εἶναι βελτίστους τοσοῦτον χρόνον, ὅσον ἂν ὦσιν, ἐν τῷ 15
τετάρτῳ τῶν Πολιτειῶν ἐγκρίνοντα. σῶζειν γὰρ καὶ τὸν κυβερνήτην πολλάκις
ἐκ μεγάλων κινδύνων τοὺς πλείοντας, οὐ μέντοι καὶ βελτίους ποιεῖν. μηδὲ
τοὺς τὰς ἐπιθυμίας ἀποπιμπλάντας τοῦ δήμου καὶ πρὸς ἡδονὴν καὶ χάριν
αὐτοῖς ὀμιλοῦντας τούτους εἶναι τοὺς εὐεργέτας, εἰ καὶ πολεμίων ποτὲ
κρατοῖεν καὶ πλουσίαν τὴν πόλιν ἀπεργάσαιντο καὶ τείχεσι καὶ οἰκοδομαῖς δη- 20
μοσίαις τε καὶ ἰδιωτικαῖς αὐτὴν κοσμήσαιεν, ἀλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς τε καὶ τὴν
ψυχὴν πεπαιδευμένους καὶ βελτίους τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους χρηστοὺς ἀποτε-
λοῦντας αὐτοῖς τοὺς πολίτας. οὐδὲν γὰρ ἤττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ἔψεσθαι
- B 101^v αὐτοῖς κἀντεῦθεν τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ ἐν πολέμοις κρατεῖν καὶ τὸν αἰῶνα ἐλεύθε-
ρον διαζῆν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ἦν ἄλλως ἢ ἐκείνως σῶζεσθαι, καὶ τὸ πρὸς ἡδονὴν 25
- U 147^v λέγειν μόνον οἶόν τε ἂν ἦν εὖ τὴν πόλιν ποιεῖν, ἐκείνη ἂν ἦν ἰτέον καὶ
οὕτω τὴν πόλιν κυβερνητέον καὶ τοὺς οὕτως ἡγουμένους ἐπαινετέον. εἰ δ'
ἀρετῇ καὶ χρηστότητι μᾶλλον ἀνθρώποις περιγίνεται τὸ τοὺς πολεμίους
νικᾶν καὶ κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, καὶ τοῦτο μὲν ὡς ἐπὶ πλείστον ἀποβαίνει
καὶ κατὰ λόγον, ἐκεῖνο δὲ σπανίως καὶ μὴ καθ' αὐτό, ἀλλὰ κατὰ τύχην 30
τε καὶ συμβεβηκός, διὰ τί τοὺς ἄμφω ταῦτα δύναμιν τε καὶ ἀρετὴν ἅμα
τε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐμποιοῦντας τῇ πόλει οὐ πολλῷ τῷ μέσῳ προθετέον
τῶν θάτερον μόνον καὶ ταῦτα τὸ χεῖρον κάκεινο σπανίως ἀπεργαζομένων;
- Ἐν Γοργία τοίνυν ὁ Πλάτων τοὺς τέτταρας τούτους ἀνδρας ἐξετάζει,
οὐκ εἰ ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἐγεγόνεσαν, οὐκ εἰ νίκην ἀπειργάσαντο, οὐκ εἰ τὴν 35
πόλιν ἐν καιροῖς ἀναγκαίοις διέσωσαν - ταῦτα γὰρ αὐτοῖς μαρτυρεῖ καὶ τούτων
γ' ἕνεκα αὐτοὺς οὐκ εὐθύνει - , ἀλλ' εἰ ἀγαθοὶ τὰ πολιτικά ἐγεγόνεσαν, εἰ τῇ
ἀληθινῇ ἢ τῇ κολακικῇ ἢ τῇ μέσῃ ῥητορικῇ ἐχρήσαντο, εἰ πρὸς ἡδονὴν ἢ πρὸς
ὠφέλειαν ὀμίλουν τῷ δήμῳ, εἰ βελτίους τὰ ἦθη ἐποίησαν, εἰ ἑαυτῶν κρατεῖν
- V 211^v πρῶτον ἢ τῶν πολεμίων ἦθισαν. λαβῶν οὖν ἐκ τοῦ προσδιαλεγομένου Καλλι- 40
κλέους ἀληθῆ λόγον τὸν λέγοντα τῶν περὶ ψυχὴν πραγματειῶν τεχνικὰς μὲν
εἶναι τὰς τοῦ βελτίστου προμήθειαν ἐχούσας, ὅπως ἂν τοιαύτη ἡ ψυχὴ γένοιτο,
τὰς δὲ τούτου μὲν ὀλιγωρούσας, ἐσκεμμένας δὲ »τὴν ἡδονὴν μόνον τῆς ψυχῆς,

hominis esse dicit, eos viros assentatores appellare et turpes ministros et voluptatum auctores, qui ea tempestate, qua res publica Atheniensium in summo discrimine erat, adiuverunt servaruntque non modo Athenas, sed etiam Graeciam universam. Hoc aliud Platonis crimen est, si adversario
 5 credimus. Atqui Platonem homines bene de re publica meritos laudare summisque extollere praeconiis nemo, qui eius libros legit, ignorat. Eos tamen bene de re publica meritos putat, qui non modo bona pro patria, sed etiam bene egerint. Itaque hominum salutem non summum bonum secundum vulgi opinionem statuit, sed salutem cum virtutis cultu et officio
 10 summum bonum appellat. Quippe in libro de Re publica quarto ita scribit: »Servat saepenumero navem gubernator magnoque periculo eximit eos, qui navigant, verum meliores non reddit. Sic qui rem publicam regunt, vincunt quidem interdum hostes et populum servant. Sed quoniam eius, quem servant, prava explent desideria et, quae iucunda, non quae commoda
 15 sunt, student administrare, nequaquam bene mereri eos de re publica dixerim, immo vero malefacere ac vehementer errare. Equidem non infitior esse, qui hostem superarunt, rem publicam fecerunt opulentiozem, urbem muris auxerunt, aedificiisque tum publicis, tum privatis ornarunt. Verum non hos de civitate bene meritos dixerim, sed eos, qui cives suos bonis mo-
 20 ribus instituerunt, ingenue erudierunt, virtutem docuerunt, probum denique unumquemque et frugi, quantum in iis fuit, reddiderunt. Nam qui haec fecerint, illud etiam non minus, immo longe plenius consequentur, ut hostem vincere vitamque omnem cum summa felicitate agere possint. Etenim si aliter servari patria ornarique civium beneficiis non posset, quam
 25 si gratificari unusquisque semper et iucunda agere studeret, profecto hac via eundum esset et ita regenda gubernandaque res publica, qui vero ita gubernarent, summis laudibus efferendi forent. At si potius probitate morum et virtute contingit populis, ut hostium copias prosternant, idque persaepe evenit rationeque fieri solet, contra vero perraro victoria fortunaque
 30 excipitur, cur eos, qui utrumque simul, virtutem scilicet et potentiam, suis civibus pepererunt, iis non longe anteponendos existimem, qui alterum dumtaxat et quidem deterius rei publicae praestitere?»

Hac igitur lege et optima regula exquirat Plato recensetque viros, 2 quos modo nominavi, in eo sermone, qui Gorgias inscribitur, de quibus 35 viris testatur profecto, quod clari imperatores fuerint, quod victoria potiti triumphum meruerint, quod rem publicam summo discrimine liberarint, quod vero virtute non minus cum suis hominibus, quam pro his cum hostibus dimicaverint, quodque vincere ac refrenare suos potius appetitus quam hostium impetum docuerint, testari non potest. Cumque eos animadvertat

29 πλεῖστον U V πλείστου B M | 86 ἐγεγόνεσαν scripsi ἐγεγόνεισαν codd. | 87 item

1 cf. Georg. Trap. Comparat. III. 6. | 16 cf. Plat. Pol. IV. 420—445. Gorg. 513 c—514 c. | 84 cf. Plat. Gorg. 515 c—517 c. | 48 Plat. Gorg. 502 e.

- τίνα ἂν αὐτῇ τρόπον γίνοιτο, ἥτις δὲ βελτίων ἢ χείρων τῶν ἡδονῶν, οὔτε σκοπούμενας οὔτ' ἄλλως φροντιζούσας ἢ χαρίζεσθαι μόνον, ταύτας δὲ κολακείαν
- U 148 εἶναι καὶ περὶ σῶμα καὶ περὶ ψυχὴν, προσλαβὼν δὲ καὶ τὸ τῶν ἐν πόλεσι ῥητόρων τοὺς πλείους μὴ »πρὸς τὸ βέλτιστον ἀεὶ λέγειν«, ἀλλὰ »πρὸς τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πολίταις ὠρμημένους καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ αὐτῶν ἕνεκα ὀλιγωροῦντας τοῦ 5 κοινοῦ«, συμπεραίνει αὐτοὺς δημαγωγούς τε γενέσθαι καὶ οὐ τῇ ἀληθινῇ, ἀλλὰ τῇ μέσῃ καὶ δημαγωγικῇ χρωμένους ῥητορικῇ πρὸς βλάβην, οὐκ ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων ὁρώση, καὶ οἷαν φησὶ Δημοσθένης εἶναι τὴν τῶν λεγόντων· »τί βούλεσθε; τί γράψω; τί ὑμῖν χαρίσωμαι;« τοιούτους δὲ καὶ τοὺς τέτταρας
- B 102 τούτους γενέσθαι, πρὸς ἡδονὴν τε καὶ χάριν, οὐ πρὸς ὠφέλειαν ὠμιληκότητας 10 τῶ δῆμῳ.
- 3 Τούτου δ' ἀπόδειξις, οὐκ εἰ τῶν ἐπιόντων ἐκράτησαν, τὰ ἔσχατα κινδυνεύοντων Ἀθηναίων καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην εἰς ἓν συνιέντων καὶ εὐαγωγοτέρων τε ἅμα γενομένων καὶ εὐπειθέστερων διὰ τὸν καιρὸν καὶ ἀρετῇ χρησαμένων γενομένων τε βελτιούων— καὶ τοῦτο γὰρ ἀρετῆς ἔργον καὶ ἡμιονοίας καὶ ὑποπειθίας 15 ἐγένετο διὰ τοὺς ἐπιχειμένους κινδύνους —, ἀλλ' εἰ πρὸ τούτων καὶ μετὰ ταῦτα ἡγοῦντο αὐτῶν ἐπὶ τὸ βέλτιον, εἰ τὰ ἡθῆ βελτίους, εἰ τὴν ψυχὴν ἀγαθοὺς αὐτοὺς εἰργάσαντο, ὁ πολλοῦ γε καὶ δεῖ φαίνονται πεποιηκότες, φιλαργύρους αὐτοὺς καὶ ἀργούς καὶ δειλοὺς καὶ λάλους καὶ τοῖς συμμάχοις ἅπασιν ἐπαχθεῖς τε καὶ μισητοὺς ἀποτελέσαντες, προσέτι δὲ καὶ τῇ πασῶν πολιτειῶν χειρίστη 20 δημοκρατίᾳ χρωμένους, οὐδέποτε ἐπ' ἄλλην μεταγαγεῖν βελτίονα πολιτείαν,
- V 212 ὅπερ ἀληθινῶν ἂν ἦν ἡγεμόνων ἔργον, οὔτ' ἐπιχειρήσαντές ποτε οὔτε δια-
- U 148^v νοηθέντες, τῶν δὲ πολεμικῶν ἔργων τὸ χερίσταν ἐκλεξάμενοι καὶ περὶ τὴν ναυτικὴν ἐμπειρίαν αὐτοὺς κατατρίψαντες. ἐξ ἧς πάσης ἀκόλατίας καὶ φλυαρίας καὶ ἀταξίας ἐνεπλήσθησαν, καίτοι καὶ τὴν Ἰλλάδα τότε οὐχ ἡ 25 ἐν Σαλαμῖνι ἢ ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχία, ἀλλ' ἢ ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς πεζομαχία διέσωσεν. τί γὰρ τῶν πολλαπλασίων νεῶν ὕψελος, τίς δ' ἂν ἦν τῆς κατὰ ναυμαχίαν νίκης λόγος, εἰ τῶν Περσῶν καμπληθεῖ πεζικῶν ἰσχυόντων καὶ πᾶσαν ὄπλις κατεχόντων Ἰλλάδα μὴ ἢ ἐν Πλαταιαῖς μάχῃ αὐτοὺς κατηγωνίσαστο καὶ παντελῶς ἐξέωσε τῆς Ἰλλάδος παντελῆ ἔλευ- 30 θερίαν αὐτῇ περιποιησαμένη; τὴν γοῦν ναυτικὴν δύναμιν καὶ Ὀμηρος πρὸ τοῦ Πλάτωνος κακίζει καὶ τὸν Ὀδυσσεῆα, τὸν πάντων Ἀχαιῶν φρονιμώτατον, ἐπιτιμῶντα ποιεῖ τῶ βασιλεῖ Ἀγαμέμνονι κελεύοντι ἐς τὰς ναῦς ἐμβῆναι τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ λέγοντα· μὴ ναῦς »ἄλαδε ἔλκεμεν ἀμφιελίσσας«, »μὴ χάριμα γενώμεθα δυσμενέεσσιν«. ὥς οὖν τοιούτους τούτους γενομένους 35 τοὺς τέτταρας, ὥς οὐκ ἀγαθοὺς, οὐ δικαίους, οὐ σώφρονας τοὺς πολίτας
- B 102^v ἀπεργαζομένους, ἅπερ ἐβούλετ' ἂν Πλάτων καὶ ὢν αὐτῶ πᾶς πανταχοῦ προηγούμενος λόγος, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα πεποιηκότητας αὐτοὺς οὐκ ἐπαινεῖ, ἀλλ' ἀγαθοὺς μὲν στρατηγούς γεγενῆσθαι ἡμολογεῖ σώσαντας ἀναγκαίους καιροῖς τοὺς πολίτας, οὐ μέντοι πολίτας ἀγαθοὺς, μὴ βελτιώ- 40

9 ὑμῖν *scripsi* ἡμῖν *codic.* χαρίσωμαι *scripsi* *sec. edit.* χαρίσωμαι *codic.*

9 Demosth. Olynth. γ 22. | 84 Hom. Ilias B 165. | 85 Hom. Ilias K 193.

in administranda re publica multa temeritati plebis concessisse, multa, ne displicerent, praetermississe, pleraque etiam, ut populo gratificarentur, iucunda, quámquam noxia essent, adhibuisse, recto philosophiae studio ad ea reprehendenda duci videtur. Itaque a Callicle, cum quo Socrates disputabat, 5 veram illam reprehendendi rationem accipit, quae duplicem operam animo adhibendam statuit, alteram a consilio et sollertia proficiscentem, quae, ut probus eliciatur animus, suscipi solet, alteram, quae, quid animo prosit, minime curat, sed quem ad modum voluptate allici possit, studet operaturque. Hanc assentationem sive adulationem tum corpori, tum animo 10 inquit adhiberi et oratores magna ex parte in administranda re publica hanc operam navare omisssaque communi utilitate commodis suis dumtaxat consulere. Qua culpa ne eos quidem, de quibus sermo habetur, quattuor viros caruisse. Non enim vera dicendi facultate usos fuisse, sed ea, qua oblectare potius populum, quam emendare viderentur, quae a Demosthene quoque 15 oratore gravissimo damnatur, cum eos oratores reprehendendos putat, qui id fere sciscitantur apud populum: »Quid scribam? Quid placeat? Quid gratificet?« Quodsi quis viros istos tueri volens victoriam narret et trophaea et triumphos, imperatorum officia haec esse aut temporum et praesentis necessitatis munera Plato respondebit, quae a se quoque laudentur. 20 Sed quoniam, qui exercitum feliciter duxerunt, viros se bonos profitentur et bello iam peracto sese ad rei publicae gubernacula contulere functurosque bonorum virorum officio in ea quiete ac tranquille administranda polliciti sunt, dicat nunc, qui patrocinium eorum suscepit, quid egerint, demonstret nihil eos fecisse reprehendendum.

25 Itenim Plato minime curasse viros istos, quod imprimis curandum erat, arbitratur, ut cives moribus meliores virtuteque animi praestantiores evaderent. Sed late populo concessisse otia, luxum, cupiditatem, dicacitatem, superbiam permultaque alia vitia, quibus Athenienses infensi sociis seditiosique invicem facti, tandem perituri essent. An viri isti --- loquar enim 30 Platonis verbis --- statum rei publicae emendare studuerunt, ut melioribus legibus iustitia et virtutes reliquae colerentur? An honestiore unquam sive commodiore pugnae genere quam navali cives suos exercuerunt, ut, si quando arma vel Macedonum vel Romanorum aut aliorum mortalium terra invaluissent, non deessent, qui fortiter possent obsistere? Iam pugna ter- 35 restris apud Marathonem et apud Plataeas acta potius quam navalis apud Salaminem aut Artemisium rem servavit, et tamen nihilo diligentius terrae quam mari navare operam quattuor illi consulere, immo vero navium numerum longe amplius auxerunt et dumtaxat rem navalem maiorem in modum amplexi sunt, quasi duplex hoc consilium esset aut navali pugna 40 semper decernere aut, si quis a terra invaderet, classe per mare fugere et in alium locum migrare. Haec Plato quattuor illis viris obiicit. Quae si ita se habent, haud iniuria id facit; sin minus, exponere ea primum adversarius deberet, quibus mentiri Platonem ostenderet, tum eum reprehendere.

- σαντας τό γε καθ' ἑαυτοὺς τὴν ἐκείνων ψυχὴν μηδὲ ποιησαμένους τούτου πρόνοιαν ὅλως οὐδεμίαν. καὶ τοῦτο διὰ πολλῶν τε καὶ ἀληθῶν δείκνυσι λόγων ἐν Γοργία, πρὸς ὃν παραπέμπομεν τοὺς σπουδαίους τε ἅμα καὶ εὐγνώ-
 U 149 μονας ἀκροατάς. ταῦτα δὲ φησιν οὐκ ἀγνωμονῶν οὐδ' ἀχαριστῶν αὐτοῖς, ὡς ὁ κατήγορος οἶεται, ἀλλὰ φίλους μὲν ἐκείνους, φιλτέραν δ' ἐκείνων ποι- 5 ούμενος τὴν ἀλήθειαν. ἅπερ, εἰ μὴ τις ἱκανοῖς ἐλέγξειε λόγοις, μάτην κατὰ Πλάτωνος φλυαρεῖ.
- 4 Φησὶ δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν δευτέρῳ τῶν Πολιτικῶν, οὐδ' αὐτός γε
 V 212^v δῆπου ἀγνωμονῶν, ἀλλὰ τᾶληθῆ λέγων, τοὺς μετὰ τὸν Σόλωνα δημαγω- γούς, ἐπεὶπερ ἐκεῖνος τὸ δικαστήριον ἐκ πάντων ἐποίησε κληρωτὸν ὃν καὶ 10 τοῦτο ἰσχύειν, ὡσπερ τυράννῳ τῷ δήμῳ χαριζομένους τὴν πολιτείαν εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν καταστήσῃ. »τὴν μὲν γὰρ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλήν Ἐφιάλτης, φησὶν, ἐκόλουσε καὶ Περικλῆς, τὰ δὲ δικαστήρια μισθοφόρα κατέστησε Περικλῆς, καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἕκαστος τῶν δημαγωγῶν προήγαγεν αὐξῶν εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν. φαίνεται δ' οὐ κατὰ τὴν Σό- 15 λωνος γενέσθαι τοῦτο προαίρεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ συμπτώματος. τῆς ναυαρχίας γὰρ ἐν τοῖς Μηδικοῖς ὁ δῆμος αἴτιος γενόμενος ἐφρονηματίσθη, καὶ δημαγωγούς ἔλαβε φαύλους ἀντιπολιτευομένων τῶν ἐπεικῶν.« καὶ αὖ ἐν τῷ τετάρτῳ τὸν μὴ ἀρχόμενον ὑπὸ νόμου δῆμον, ἀλλ' αὐτὸν κύριον ὄντα πάντων καὶ τὰ ψηφίσματα, μὴ τὸν νόμον δέχεσθαι δημαγωγούς. εἶναι 20 τε τούτους ἐν δήμοις τοιούτοις, ὅπερ παρὰ τυράννοις οἱ κόλακες. τὰ ψηφίσματα γὰρ αὐτοῦ τοῦ πλήθους, οὐ τὸν νόμον ποιῶντας κύριον, πάντα εἰς τὸν δῆμον ἀνάγειν. κἀντεῦθεν συμβαίνειν γίνεσθαι μεγάλους αὐτοὺς »διὰ τὸ τὸν μὲν δῆμον εἶναι κύριον, τῆς δὲ τοῦ δήμου δόξης τούτους«. οὕτω καὶ Ἀριστοτέλης τοὺς αὐτούς, οὗς καὶ Πλάτων μέμφεται. ὃν εἰ μηδεὶς 25 τούτου γε ἔνεκα φθονερόν ἀποκαλεῖ καὶ ἀχάριστον, διὰ τί ὁ κατήγορος Πλάτωνος διὰ τὰ αὐτὰ φθονερόν, ἀχάριστον καὶ κάκιστον ἀνθρώπων γενέσθαι φησιν; καὶ κακῶς λέγει μηδὲ τοῦτο δυνάμενος συνιδεῖν, ὡς ἂ κατὰ Πλάτωνος αὐτῷ εἴρηται, καὶ κατ' Ἀριστοτέλους εἰσὶν εἰρημένα. οὐδὲν γὰρ ἤττον Ἀριστοτέλης ἢ Πλάτων τοὺς δημαγωγούς καὶ πόλεων ἐπιστάτας 30 βούλεται δεῖν μὴ κολακεύειν τὸ πλῆθος, μὴ ἐνδιδόναι ταῖς τοῦ δήμου δρέξεσι, μὴ πρὸς χάριν αὐτοῖς λέγειν, μὴ πρὸς ἡδονήν, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμ-
 V 213 φέρον αὐτοῖς ὀμιλεῖν καὶ βουλευέσθαι, μὴ τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν, ἀλλὰ τὴν κοι- νὴν ὠφέλειαν προτιμᾶν τε καὶ αὐξεῖν. τοὺς τε προειρημένους τέτταρας ῥήτορας, περὶ ὧν ὁ λόγος, οὐ τοιούτους γενέσθαι οὐδ' ἀναιτίους εἶναι 35 νομίζει. ἔπεται τοίνυν, ὡς οὔτε Πλάτων οὔτ' Ἀριστοτέλης διὰ ταῦτα μεμπτέος ἐστίν, ἀλλ' ὡς ὅτι μάλιστα ἐπαινετέος ἐκάτερος. εἰ γὰρ ἐκάτερος
 U 149^v φιλόσοφος γε ὢν καὶ τὴν πραγμάτων ἀλήθειαν καὶ τὸ εὖ ἐπισκεπτόμενος
 B 103 πανταχῇ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ πρότερά γε τῶν σωματικῶν ὄντα ἰρῶν τοὺς μὴ κεῖνα τοῖς ἀρχομένοις ἐμποιοῦντας, κἂν τᾶλλα πάντα αὐτοῖς καὶ 40

4 ταῦτα δὲ φησιν U^x in marg. B V M Z in marg. | 11 τοῦτο U B τούτῳ V 13 ἐκόλουσε Bekker ἐκόλασε U B V M | 17 ναυαρχίας Bekker ναυμαχίας U B V M |

Verum dicere iste permulta potest. Non periisse autem rem publicam Atheniensium consilio pravo et eorum vitio, qui civitatis gubernacula tenebant, nunquam poterit ostendere. Summa igitur criminis, quod a Platone obicitur, haec est: quattuor illos viros populum, cuius curam gerebant, non reddidisse vel moribus meliorem vel sollertia cautiorem vel industria validiorem, idque permultis rationibus explicat in eo sermone, quem Gorgiam inscribi supra diximus. Nec propterea ingratitude aut invidiae damnandus est Plato, sed potius laudandus, quod et morum probitatem exigat et consilii commoditatem. Quae res cum apud omnes proculdubio probentur, frustra adversarius conatur ostendere Athenienses culpa eorum, qui rem publicam regebant, minime periisse, cum se bonorum morum auctores et commodissimarum rerum magistros profiterentur.

Verum ne solum quidem Platonem de iis, qui rei publicae Atheniensium praeerant, ita sensisse animadvertimus, cum Aristoteles quoque secundo Politicorum libro idem prae se ferat. Tribunos inquit rectoresque plebis in praesentem popularem statum rem publicam detulisse, cum populo tamquam tyranno gratificarentur, quoniam Solon forum iudicibus sorte sumendis ex omnibus constituendum censuisset, idque valeret. »Senatum enim Areopagitarum, inquit, Ephialtes deminuit et Pericles, iudices vero mercenarios Pericles instituit, atque in hunc modum unusquisque tribunus et rector ad praesentem popularem magistratum rem auxit. Quod quidem minime ex Solonis sententia videtur accidisse, sed casu potius atque eventu. Populus enim, qui causa fuerat, ut pugna navali Medorum copiae superarentur, elatus animo exercere superbiam coepit et suo arbitratu tribunos sibi rectoresque constituit improbos adversus probos, qui bene rem publicam administrarent.« Quarto etiam libro populum non legibus obtemperantem, sed ipsum principem rerum omnium constitutum improbat et tribunos rectoresque ab eo declarari dicit, qui idem apud populum faciant, quod assentatores apud tyrannos facere consueverunt. Etenim plebiscita omnia neglectis legibus ad populi potestatem deferri proptereaque usu venire, ut rectores ipsi magni efficiantur, cum populus rerum omnium dominus sit, populi autem voluntati ipsi dominantur, qui rem publicam gubernant et regunt. Sic Aristoteles eos, quos Plato, oratores reprehendit. Quem si nemo propterea vel invidum vel ingratum appellat, cur adversarius Platonem ea causa invidiae atque ingratitude tamquam deterrimum hominem arguit et, quantum potest, insequitur? Nec intellegit ea, quae in Platonem dicit, Aristoteli quoque obici posse. Quippe Aristoteles non minus quam Plato officium tribunorum plebis et rei publicae rectorum esse dicit, ne multitudini adulentur, ne assententur, ne gratificentur, ne res iucundas, sed commodas consulant atque suppeditent, ne propriis, sed publicis com-

24/87 οὕτω καὶ ... ἐκάτερος B² in marg. V M Z. in textu, quo loco U B ei οὖν [Πλάτων | 25 ei μηδεὶς B² οὐδεὶς M ei om. M | 31 ταῖς B¹ τοῖς M | 39 τῆς ψυχῆς B V] U om. τῆς

12 Arist. Pol. β 12. 1274 a, 7 - 15. | 21 Arist. Pol. δ 4. 1292 a, 26 sq.

ὅσα τοῦ σώματος καὶ πρὸς τὰ ἔξω ἡμῶν τείνει, ἐπιδαφιλεύονται, μὴ ἐπαινῆ μηδὲ θαυμάζῃ, μὴ διὰ τοῦτό τις αὐτοὺς τῶν περὶ τὰ ἔξω ἐπτοημένων καὶ τῶ ὄντι κολάκων βλασφημεῖτω μηδὲ βλασφημοῦντι προσεχέτω, ἀλλὰ ληρεῖν ἔατω πολλὰ χαίρειν εἰπών. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ περὶ τούτου εἰρήσθω.

Κεφ. θ' Τίνα τρόπον περὶ μέθης Πλάτων νομοθετεῖ.

5

- 9,1 Νῦν δ' ἐφ' ἕτερα τῶν κατηγορημάτων τρεπτέον. φησὶν οὖν αὐτὸν ὡσπερ τῶν ἄλλων ἀτοπημάτων, οὕτω καὶ μέθης ἀίσχρου πράγματος διδάσκαλον τοῖς αὐτοῦ γεγονέναι πολίταις, τοῖς μὲν μέχρι τριακονταετίας μέτρον συγχωροῦντα οἶνον, τοῖς δ' ἐντεῦθεν ἕως τετταράκοντα μέθης ἐγγύς, τοῖς δ' ὑπὲρ τὰ τετταράκοντα καὶ μεθύεσθαι συγχωροῦντα καὶ οὕτω τῶ οἴνω 10 χαίροντα, ὡς καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ πεφυλαρηκότα δύο ὅλα βιβλία καὶ τοῦ παντὸς τῶν Νόμων βιβλίου τὸ ἕκτον μέρος ἐν τούτῳ καταναλωσαι. οὕτω τε ἀλαζονεῖα κατέχεσθαι, ὡς θεὸν ἑαυτὸν ὀνομάσαι καὶ καλεῖσθαι βουλευθέντα. τοῦ γὰρ Κλεινίου εἰπόντος· »δοκεῖς ἡμῖν, ὦ φίλε, τὴν ἐν τοῖς οἴνοις κοινήν διατριβὴν ὡς εἰς παιδείας μεγάλην μοῖραν τείνουσαν λέγειν, 15 ἂν ὀρθῶς γίγνηται. ἔχοις ἂν οὖν τὸ μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν, ὡς ἔστι τὸ νῦν εἰρημένον ἀληθές;« τὸν Πλάτωνα ἀποκρίνασθαι· »τὸ μὲν οὖν ἀληθές, ὦ ξένε, διίσχυρίζεσθαι ταῦτα οὕτως ἔχειν, πολλῶν ἀμφισβητούντων, θεοῦ.« εἰθ' ὁμῶς αὐτὸν τὸ τοιοῦτόν γε διὰ μακρὰς ἀποδεδειχέναι φλυαρίας. »εἰ V 213^v οὖν θεοῦ μὲν φησὶ τὸ τὴν περὶ τούτων ἀλήθειαν εἰδέναι, αὐτὸς δ' ἑαυτὸν 20 U 150^v ἔδειξε ταύτην εἰδότα, θεὸν ἑαυτὸν ἠβουλήθη δεῖξαι,« φησὶν ὁ κατήγορος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς κοῦφον αὐτὸν καὶ μωρὸν βλασφημεῖ, οἷς ἐν τῶ τετάρτῳ ὑπισχνούμενος δύνασθαι τε καὶ εἰδέναι εὖ διοικεῖν πόλεις, ἤθεσι χρηστοῖς καὶ νόμοις εὖ κειμένοις αὐτὰς κοσμοῦντα, »τυραννουμένην μοι δότε τὴν πόλιν« βοᾷ καὶ αὖ· »πρόσθε, φησὶν, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ γενέσθαι ὑπ' 25 αὐτοῦ νομοθέτην ἄξιον ἐπαίνου.« ἐνόμισε γὰρ κουφότητι ἐπαρθείς, ὡς εἰ ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ λέγοιτο, ἔσεσθαι τινα τύραννον, ὅς αὐτὸν ἐπὶ διοίκησιν πόλεων προσκαλέσαιτο. ἔτι δὲ καὶ πάντα γράμματα ἄλλα τῆς αὐτοῦ πόλεως B 103^v ἐξελαύνων, τοὺς αὐτοῦ νόμους ἀναγινώσκεσθαι φησὶ βούλεσθαι μόνον, »καὶ τούτοις τοὺς νέους καὶ οὐδέσιν ἄλλοις παιδεύεσθαι ἐν τῶ ἑβδόμῳ τῶν Νόμων προστάττει«, λέγων. ἃ φησὶ λέγειν αὐτόν. πρὸς ἐπὶ τούτοις αὐτῶ μέμφεται, δι' ἃ φησὶν ἐν τῶ αὐτῶ ἑβδόμῳ τὰ μαθήματα ἐκθειάζων μὴ ἂν ποτε γενέσθαι ἀνθρώποις θεὸν μηδὲ δαίμονα μηδὲ ἥρωα οἷον δυνατὸν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν σὺν σπουδῇ ποιεῖσθαι, τὸν μὴ ἐκεῖνα τὸ παράπαν μαθόντα, μηδ' ἂν ἀνθρώπον θεῖον γενέσθαι τὸν μήτε ἐν μήτε δύο μήτε τρία μήθ' 85 ὅλως ἄρτια καὶ περιττὰ δυνάμενον γινώσκειν μηδ' ἀριθμεῖν τὸ παράπαν εἰδότα. κατατρέχει τε οὖν αὐτοῦ ὡς μωρὰ καὶ ἀδιανόητα φθεγξαμένου.
- 2 Τοιχῦτα μὲν οὖν αὐτοῦ καὶ τὰ λοιδορήματα ταῦτα. ἐν οἷς ἃ μὲν διαφθεῖρων, ἃ δὲ προστιθείς, ἃ δὲ παραλιμπάνων, ἔστι δ' ἃ καὶ μὴ συνιεῖς τὴν ἑαυτοῦ ἀποπιμπλᾶ μοχθηρίαν. ὅπου μὲν γὰρ αὐτὸν θεὸν ἑχυτὸν καλεῖν 40 U 150^v φησὶ καὶ καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖν, ἄκουε ὡς ἀπλῆ καὶ ἀληθῆς ἢ ἀπολογία